

Υπό την αιγίδα της Α.Ε. της Προέδρου της Δημοκρατίας
Κατερίνας Σακελλαροπούλου

ΣΤΕΓΗ ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

η φύση των πραγμάτων:

Από τη γένεση στη διάχυση και την πρόσληψη του Ερωτόκριτου

Παρασκευή 22 έως Κυριακή 24 Ιουλίου 2022

Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο – Τρυπητός Σητείας

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

η φύση των πραγμάτων:

Από τη γένεση στη διάχυση και την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου*

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

η φύση των πραγμάτων:

Από τη γένεση στη διάχυση και την πρόσληψη του Ερωτόκριτου

ΣΤΕΓΗ ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αλίκη Γαλανάκη & Γιώργος Γαλανάκης
Αντώνης Ανηψητάκης
Μαρία Γιαννακάκη
Κατερίνα Γουλιέλμου
Αθανάσιος Ζαγκότης
Μαριάννα Κατηφόρη
Έλλη Πουλακάκη
Τζίνα Στεπανιάν

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Στέφανος Κακλαμάνης

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Δέσποινα Χατζηδάκη
Ελευθέριος Περρωτής
Σοφία Φουστέρη

Συνοπτικό Πρόγραμμα

Πέμπτη 21 Ιουλίου

19:30 Στέγη Βιτσέντζος Κορνάρος

Εγκαίνια της έκθεσης «Τσ' αγάπης το καμίνι» του Γιώργου Κόρδη.

Θεατρικό αναλόγιο από το Θέατρο της Σητείας με αποσπάσματα από τον *Ερωτόκριτο* και μουσική επένδυση από το Γιώργο Μαστοράκη.

Παρασκευή 22 Ιουλίου

11:00 Στέγη Βιτσέντζος Κορνάρος

«Ο δικός μου Ερωτόκριτος»: Σύντομες μαρτυρίες Στειακών· αφηγούνται τη βιωματική, ψυχολογική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σχέση τους με το ποίημα.

17:30 Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο - Τρυπητός Σητείας

Ο Γιάννης Βάρδας (Λυραρογιάννης) απαγγέλλει δικά του ποιήματα και αποσπάσματα από τον *Ερωτόκριτο*.

18:00-21:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 1^η Συνεδρία

Σάββατο 23 Ιουλίου

10:00-14:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 2^η και 3^η Συνεδρία

21:00 Φρούριο Καζάρμα

Μουσική παράσταση *Ερωτόκριτος* από τους Χαϊνηδες και την ομάδα χορού ακροβατικών *Κι όμΩς κινείται*.

Κυριακή 24 Ιουλίου

10:00-14:30 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 4^η και 5^η Συνεδρία

17:00 Ξενάγηση των συνεδρών (Ετιά, έπαυλη De Mezzo)

22:00 Βαρκαρόλα στο λιμάνι της Σητείας με το συγκρότημα *Τσίτα Κόρδα*.

- Οι εργασίες του Συνεδρίου γίνονται στο Αμφιθέατρο του Τμήματος Επιστημών Διατροφής – Διαιτολογίας. Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο – Τρυπητός Σητείας.
- Στους χώρους των εκδηλώσεων θα εφαρμοστούν τα υγειονομικά πρωτόκολλα που θα ισχύουν τότε.

Υπό την αιγίδα της Α.Ε. της Προέδρου της Δημοκρατίας
Κατερίνας Σακελλαροπούλου

ΣΤΕΓΗ ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

η φύση των πραγμάτων:

Από τη γένεση στη διάχυση και την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου*

Πρόγραμμα

Παρασκευή 22 ΙΟΥΛΙΟΥ 2022

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

- 17:30 Ο Γιάννης Βάρδας (Λυραρογιάννης) απαγγέλλει δικά του ποιήματα και αποσπάσματα από τον *Ερωτόκριτο*
- 18:00 Καλωσόρισμα Στέγης - Γιώργος Γαλανάκης
Προσφωνήσεις

1^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Σοφία Φουστέρη

1. 18:30 Στέφανος Κακλαμάνης, Η "φύση των πραγμάτων" στον *Ερωτόκριτο*
19:00 Διάλειμμα.
2. 19:30 Βασίλης Παπαδόπουλος, Πόλεμος και ειρήνη στον *Ερωτόκριτο*. Ένας κώδικας τιμής που χάθηκε
3. 20:00 Ιωάννης Κιουρτσάκης, Ο ατέλειωτος διάλογος της Ελληνικής ιστορίας. Ξαναδιαβάζοντας τον «Ερωτόκριτο» του Γιώργου Σεφέρη
20:30 Συζήτηση
21:00 Λήξη συνεδρίας.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ, το κείμενο και οι καταβολές του

2^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Cristiano Luciani

1. 10:00 Ulrich Moennig, Το λογοτεχνικό είδος του *Ερωτόκριτου* και η θεωρία των ειδών
2. 10:20 Τίνα Λεντάρη, Στης "ερωτιάς τη στράτα": συνέχειες, μεταπλάσεις και ανασηματοδοτήσεις της μυθιστορηματικής παράδοσης στον *Ερωτόκριτο*
3. 10:40 Παναγιώτα Βασιλάκη, *Ερωτόκριτος-Ιμπέριος*: Από το πρότυπο σύνθεσης στην πρωτότυπη δημιουργία
4. 11:00 Έρρικα Ανδρουλάκη, Απεικονίσεις της φιλιάς στον *Ερωτόκριτο* και στις περί έρωτος ιταλικές πραγματείες του 16ου αιώνα
11:20 Συζήτηση
11:50 Διάλειμμα - Τραγούδια και χορός από το Μουσικό Γυμνάσιο Λασιθίου.

3^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Ευριπίδης Γαραντούδης

5. 12:20 Ειρήνη Παπαδάκη, *Della magia d'amore*: η περί έρωτος πραγματεία του Guido Casoni και η ποίηση των Κορνάρων
6. 12:40 Μαρία Πάσσου, Αναζητώντας το ποιμενικό αποτύπωμα του *Ερωτόκριτου*
7. 13:00 Μαρίνα Ροδοςθένους Μπαλάφα, Τα σχήματα του οξύμωρου και του παράδοξου στον *Ερωτόκριτο* του Κορνάρου
8. 13:20 Δημήτρης Παραδουλάκης, Από το εκκλησιαστικό κήρυγμα στην ποιητική τέχνη: Κύριλλος Λούκαρις και Βιτσέντζος Κορνάρος
13:40 Συζήτηση
14:00 Λήξη συνεδρίας.

21:00 Φρούριο Καζάρμα

Μουσική παράσταση *Ερωτόκριτος* από τους Χαϊνηδες και την ομάδα χορού ακροβατικών
Κι όμΩς κινείται.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ, η διάχυση και η πρόσληψή του

4^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Ulrich Moennig

1. 10:00 Tudor Dinu, Η υποδοχή του *Ερωτόκριτου* στον ρουμανόφωνο χώρο το 18ο και το πρώτο μισό του 19ου αιώνα
2. 10:20 Νίκος Μαυρέλος, Οι μεταμορφώσεις του μυθιστορηματικού είδους από τον Ερωτόκριτο στο *Φιλοθέου Πάρεργα* του Νικόλαου Μαυροκορδάτου
3. 10:40 Γιάννης Ξούριας, «Αυτή η φλόγα της καρδιάς» από τον *Ερωτόκριτο* στα φαναριώτικα στιχουργήματα και τραγούδια
4. 11:00 Ευριπίδης Γαραντούδης, Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης και ο *Ερωτόκριτος*
11:20 Συζήτηση
11:50 Διάλειμμα - τραγούδι από τη Μαρία Κουνελάκη.

5^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρείο: Tudor Dinu

1. 12:20 Κωνσταντίνος Μπόμπας, Η πολυδιάστατη προοπτική της συλλογικής μετάφρασης του *Ερωτόκριτου* στα γαλλικά. Μεταφραστικές μνήμες και πολιτισμικές προβολές
2. 12:40 Cristiano Luciani, Ο *Ερωτόκριτος*: μετάφραση στα ιταλικά και ζητήματα ποιητικής
3. 13:00 Αθανάσιος Ζαγκότης, Αμφι-θέατρο, μεταπολίτευση, νεοελληνικό θέατρο: Ο *Ερωτόκριτος* του Σπύρου Ευαγγελάτου στο κομβικό σημείο
4. 13:20 Σταματία Λαουμτζή & Ulrich Moennig, *Διπλή ματιά*: ο σκηνοθέτης ερμηνεύοντας, ο ερμηνευτής σκηνοθετώντας. Ο Μιχάλης Πιερής και ο *Ερωτόκριτος*
13:40 Συζήτηση
14:05 Διάλειμμα - αναγεννησιακή μουσική από το Γιώργο Μαστοράκη.

ΚΑΤΑΛΗΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

14:15 Συμπεράσματα - Ευχαριστίες

ΛΗΞΗ του ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ.

17:00 Ξενάγηση των συνέδρων (Ετιά, έπαυλη De Mezzo)

22:00 Βαρκαρόλα στο λιμάνι της Σητείας με το συγκρότημα *Τσίτα Κόρδα*.

Έρρικα Ανδρουλάκη, Απεικονίσεις της φιλιάς στον *Ερωτόκριτο* και στις περί έρωτος ιταλικές πραγματείες του 16ου αιώνα

Στόχος της ανακοίνωσης αυτής είναι η διερεύνηση της λειτουργίας των εννοιών της φιλιάς (*amicizia*), του έρωτα (*amore*) και της φιλιάς τσ' ερωτιάς (*amorosa amicizia/amore amicabile*) στον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου και σε μερικές σημαντικές ιταλικές πραγματείες περί έρωτος (*Trattati d'amore*) του πρώτου μισού του 16ου αιώνα. Όπως έχουν δείξει και παλαιότερες έρευνες, ο ποιητής για τη σύνθεση των δύο εννοιών της φιλιάς και του έρωτα αντλεί στοιχεία από μια μακραίωνη παράδοση, που έχει τα πρότυπά της στα έργα των αρχαίων Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων, αλλά η οποία περνά διηθημένη μέσω της ιταλικής λογοτεχνίας. Ξεκινώντας την έρευνα από το εμβληματικό *Il libro del Cortegiano* (1528) του Baldassarre Castiglione, διαπιστώνει κανείς ότι ανοίγεται σ' ένα ευρύ πεδίο μελέτης των δύο επίμαχων εννοιών. Όμως, η βαθύτερη μελέτη της παθολογίας του έρωτα, της λειτουργίας της φύσης στη φιλία και τον έρωτα, της έννοιας της μπιστικής φιλιάς (*amicizia onesta*), της χάρης του έρωτα (*grazia, grazia d'amore*) αλλά και της πεθυμιάς (*desiderio*) στον *Ερωτόκριτο* οδηγεί στην ανάδειξη μιας μικρής ομάδας ιταλικών πραγματειών περί έρωτος, οι οποίες φαίνεται να βρίσκονται κοντά στο πλαίσιο της ποιητικής θεωρίας και πράξης του ποιητή. Όπως θα φανεί, οι εικόνες αυτές, μολονότι κοινότητες στην ιταλική λογοτεχνία της περιόδου, λειτουργούν εν πολλοίς παρόμοια σε ιταλικές πραγματείες περί έρωτος και στον *Ερωτόκριτο*. Από την παράλληλη ανάγνωσή τους προκύπτει ότι η ποιητική διάνοια δεν προσλαμβάνει απλώς τα πρότυπα της φιλιάς και του έρωτα από τα κείμενα των Ιταλών ομοτέχνων της, αλλά τα ανασκευάζει με τρόπο πρωτότυπο και μοναδικό, ώστε να ταιριάζουν στο δικό της εργώδες πόνημα. Σύμφωνα με τα πορίσματα νεότερων ερευνών, συγκροτείται μια μικρή ομάδα δύο-τριών ιταλικών πραγματειών που λειτούργησαν είτε ως άμεσα κείμενα-διαμεσολαβητές της έννοιας της φιλιάς και του έρωτα στον *Ερωτόκριτο* είτε ως κείμενα που διαμόρφωσαν τη γενική εικόνα της φιλιάς και του έρωτα, επηρεάζοντας έμμεσα την ομόθεμη λογοτεχνία της περιόδου. Μ' έναν λόγο, τα κείμενα αυτά λειτούργησαν τρόπον τινά ως μια «λογοτεχνική εγκυκλοπαίδεια» για τον ποιητή. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να εντοπίσει μερικές από τις κοινές εικόνες της φιλιάς και του έρωτα στον *Ερωτόκριτο* και σε ιταλικές πραγματείες περί έρωτος, αναδεικνύοντας την συνάφεια των εξεταζόμενων κειμένων, αλλά και την πρωτοτυπία της σκέψης του Βιτσέντζου Κορνάρου.

Παναγιώτα Βασιλάκη, *Ερωτόκριτος-Ιμπερίος*: Από το πρότυπο σύνθεσης στην πρωτότυπη δημιουργία

Ο *Ερωτόκριτος* και η *Ριμάδα του Ιμπερίου*, μολονότι εγγράφονται σε διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, μοιράζονται δύο κοινά χαρακτηριστικά κομβικής σημασίας. Αφενός, έχουν τις καταβολές τους στη γαλλική μυθιστορηματική παράδοση του Ύστερου Μεσαίωνα και, αφετέρου, αποτέλεσαν δύο από τα δημοφιλέστερα ελληνικά λογοτεχνικά έντυπα κατά την περίοδο κυκλοφορίας τους. Η βασική πλοκή των δύο έργων αντλείται, έμμεσα ή άμεσα, από ένα γαλλικό κείμενο-πρότυπο (*Paris et Vienne* και *Pierre de Provence et la belle Maguelonne* αντίστοιχα), το αφηγηματικό υλικό του οποίου ανανεώνεται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αναδιαμορφώνει το κείμενο πηγής, αποδίδοντας μιας εντελώς πρωτότυπη σύνθεση.

Στον πυρήνα της παρούσας ανακοίνωσης βρίσκεται η σύγκριση των δύο μυθιστοριών σε επίπεδο πλοκής, ύφους, λογοτεχνικών μοτίβων και αφηγηματικής λειτουργίας. Η μελέτη των συγγλίσων ή των αποκλίσεων, τόσο μεταξύ των δύο κειμένων/best sellers όσο και με άξονα το απώτερο κείμενο αναφοράς τους στην έντυπη μορφή του, φιλοδοξεί να αναδείξει τις γέφυρες που ενώνουν, αλλά και τα χάσματα που ενδεχομένως χωρίζουν τον *Ερωτόκριτο* και τον *Ιμπερίο*. Ενώ δομικά στοιχεία της αφήγησης του κειμένου-προτύπου αφαιρούνται ή τροποποιούνται στην ελληνική απόδοση της εκάστοτε μυθιστορίας, συστήνεται πλέον μια νέα εκδοχή της, η οποία δύναται να φωτίσει τον τρόπο πρόσληψης της γαλλικής μεσαιωνικής πηγής, μέσω της αλληλεπίδρασής της με μια διαφορετική γλωσσική ή γεωγραφική κοινότητα. Διερευνώντας τη δημιουργική αυτή διαδικασία, θα μπορούσαμε άραγε να εντοπίσουμε έναν κοινό τρόπο διαχείρισης του *Paris et Vienne* από τον Βιτσέντζο Κορνάρο και του *Pierre de Provence et la belle Maguelonne* από τον ανώνυμο συγγραφέα του *Ιμπερίου*;

Ευριπίδης Γαραντούδης, Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης και ο *Ερωτόκριτος*

Στο επίκεντρο της δια βίου σταθερής σχέσης του Γιώργου Σεφέρη με τον *Ερωτόκριτο* και της βαθιάς αγάπης του για το ποίημα του Κορνάρου βρίσκεται το δοκίμιό του «Ερωτόκριτος», γραμμένο το 1946. Η σημασία του δοκιμίου αυτού, που επιβεβαιώνει τη βαθιά κριτική οξύνοια του Σεφέρη, για την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* έχει αποτιμηθεί από τη σύγχρονη φιλολογική κριτική. Αντιθέτως, μένει ουσιαστικά εντελώς ασχολίαστη η κατά 15 χρόνια μεταγενέστερη μαρτυρία της σχέσης του ποιητή Σεφέρη με τον *Ερωτόκριτο*, το ποίημά του «Αρετή και Ερωτόκριτος» που γράφτηκε το 1961 και εκδόθηκε μετά τον θάνατο του Σεφέρη, περιλαμβανόμενο στη γενικότερα αποσιωπημένη συλλογή ποιημάτων του *Τα εντεψίζικα* (1989). Στόχος της ανακοίνωσής μου είναι η εξέταση της σύνθετης διακειμενικής σχέσης του σεφερικού ποιήματος με τον *Ερωτόκριτο*, η ανίχνευση των δεσμών του με το δοκίμιο του 1946, η συνεξέτασή του με το προγενέστερο και επίσης γραμμένο στο κρητικό ιδίωμα ποίημα του Σεφέρη «Μπαλάδα» (1931) και γενικότερα η ένταξη του ποιήματος στο συνολικό ποιητικό έργο του νομπελίστα ποιητή μας.

Tudor Dinu, Η υποδοχή του *Ερωτόκριτου* στον ρουμανόφωνο χώρο τον 18ο και το πρώτο μισό του 19ου αιώνα

Με το άρθρο που δημοσίευσε το 1921 στο περιοδικό *Dacoromania* ο διακεκριμένος βυζαντινολόγος Vasile Grecu επεσήμανε στο ρουμανικό ακαδημαϊκό κοινό την εξαιρετική δημοτικότητα της οποίας είχε τύχει ο *Ερωτόκριτος* στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες κατά το δεύτερο μέρος της λεγόμενης Φαναριώτικης εποχής (1711-1821). Δεν ενδιαφέρθηκε όμως να εξηγήσει το φαινόμενο, ότι εμείς προτιθέμεθα να πράξουμε στην παρούσα ανακοίνωση. Επίσης, παίρνοντας ως αφετηρία τις σημερινές γνώσεις μας για τη διάδοση του *Ερωτόκριτου* στον ρουμανικό χώρο (χειρόγραφα, μεταφράσεις, διασκευές κτλ.) θα επιχειρήσουμε να καθορίσουμε τις κοινωνικές και επαγγελματικές κατηγορίες στις οποίες ανήκαν πριν από το 1821 οι αναγνώστες του *Ερωτόκριτου* στη Βλαχία και τη Μολδαβία, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο προμηθεύονταν το κρητικό έργο και εάν διάβαζαν το πρωτότυπο ή μια ρουμανική απόδοση/μετάφραση. Επιπρόσθετα, θα προσπαθήσουμε να μάθουμε τους λόγους για τους οποίους καμία μετάφραση του *Ερωτόκριτου* δεν τυπώθηκε σε ρουμανική γη, ενώ οι άρχοντες των Ηγεμονιών προτίμησαν να χρηματοδοτήσουν το 1818 την έκδοση στη Βιέννη μιας μη διαλεκτικής διασκευής του έργου που είχε εκπονήσει ο Διονύσιος Φωτεινός (ο *Νέος Ερωτόκριτος*). Τέλος, θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε τις κύριες κατευθύνσεις, σχετικά με την τύχη του έργου του Κορνάρου στον ρουμανικό χώρο που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν οι επιστημονικές αναζητήσεις (την έκδοση των διάφορων μεταφράσεων του *Ερωτόκριτου* και την εξέτασή τους σε αντιπαραβολή με το πρωτότυπο, τη μελέτη των εικόνων στα χειρόγραφα στο πλαίσιο της

μικρογραφικής και της μνημειώδους ζωγραφικής στις Ηγεμονίες κατά το 18ο και το 19ο αιώνα, την εξέταση της ενδεχόμενης επίδρασης του *Ερωτόκριτου* στους συγγραφείς οι οποίοι το μετάφρασαν και το διασκέυαζαν, όπως ο Anton Pann κτλ.).

Αθανάσιος Ζαγκότης, *Αμφι-θέατρο, μεταπολίτευση, νεοελληνικό θέατρο: Ο Ερωτόκριτος του Σπύρου Ευαγγελάτου στο κομβικό σημείο*

Το πολυδιάστατο σύμπαν και η θεατρικότητα του *Ερωτόκριτου* έχει εμπνεύσει πολλές δραματοποιήσεις του Κορναρικού έργου καθ' όλη τη διάρκεια του 20ου και 21ου αιώνα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η παράσταση του Σπύρου Ευαγγελάτου το 1975, που σηματοδοτήσε μάλιστα την έναρξη λειτουργίας του *Αμφι-θεάτρου*. Στη γεμάτη αισιοδοξία και πολιτική συνειδητοποίηση εποχή της μεταπολίτευσης ο Ευαγγελάτος – ίσως αντίθετα προς το πνεύμα της – κάνει στροφή προς ένα κλασσικό κείμενο που είχε ιδιαίτερα ερευνήσει, μελετήσει και αγαπήσει κατά τη διάρκεια των φιλολογικών του σπουδών. Ο σκηνοθέτης είχε έρθει σε δημιουργική επαφή με την Ευρωπαϊκή θεατρική πρωτοπορία κι είχε ήδη δείξει δείγματα γραφής με τη φρέσκια του ματιά στην αρχαία ελληνική τραγωδία και σε έργα κλασσικών Ευρωπαίων δραματουργών. Δυστυχώς η παράσταση δεν κινηματογραφήθηκε ποτέ. Ωστόσο, μέσα από την ενδελεχή μελέτη της θεατρικής διασκευής, τη συζήτηση με ηθοποιούς ή θεατρικούς κριτικούς, τη μελέτη του προγράμματος καθώς και των φωτογραφιών που έχουν σωθεί καθώς και τη δημοσίευση κειμένων ή συνεντεύξεων των συντελεστών, μπορούμε να αποκτήσουμε μια σχετικά ολοκληρωμένη άποψη. Χρησιμοποίησε τρεις Αρετούσες και τρεις Ερωτόκριτους, ενώ ένα σύνολο νέων γεμάτων ενέργειας ηθοποιών βρίσκονταν συνεχώς επί σκηνής αλλάζοντας ρόλους, ενσαρκώνοντας ακόμη και ζώα ή αντικείμενα. Το σκηνικό του Γιώργου Πάτσα επεκτεινόταν σε όλη την αίθουσα του θεάτρου και στην οροφή περικλείοντας ηθοποιούς και κοινό, ενώ είχαν αφαιρεθεί τα καθίσματα από μέρος της πλατείας και είχε τοποθετηθεί χώμα δημιουργώντας μια αρένα μέσα στην οποία ξεδιπλωνόταν η σκηνική δράση. Ο Ευαγγελάτος απομακρύνθηκε από τον στείρο ακαδημαϊσμό ή το θέατρο των πρωταγωνιστών-θιασαρχών που χαρακτήριζε παλαιότερα σκηνικά ανεβασματα όχι μόνο του *Ερωτόκριτου* αλλά και του αρχαίου δράματος ή ακόμη και του σύγχρονου θεάτρου. Η παράσταση αγαπήθηκε από κοινό και κριτικούς, επηρεάζοντας τόσο τον τρόπο απόδοσης του *Ερωτόκριτου* σε μεταγενέστερες δραματοποιήσεις, όσο και το νεοελληνικό θέατρο γενικότερα.

Στέφανος Κακλαμάνης, *Η "φύση των πραγμάτων" στον Ερωτόκριτο*

Σε μια συναισθηματική κορύφωση του λόγου της η Αρετούσα συνειδητοποιεί ότι μέσα από τη δύναμη που ασκεί πάνω της ο έρωτας νοιώθει να ξαναγεννήθηκε η "φύση των πραγμάτων". Το εύρος αυτής της εμβληματικής φράσης επιχειρεί να διερευνήσει η ανακοίνωση αυτή με την εξέταση των διακειμενικών καταβολών και διασυνδέσεών της στους άξονες της διαχρονίας και της συγχρονίας και στις ύστερες εκβολές της στη νεότερη ποίησή μας· και συνάμα να χαρτογραφήσει τα πεδία του ερωτοκρίτειου κειμένου στα οποία η εμφαντική σήμανσή της βρίσκει το κατάλληλο έδαφος για να προσδιοριστούν και να αναδειχθούν οι ποιητικές, αισθητικές και ιδεολογικές προτάσεις του Βιτσέντζου Κορνάρου.

Ιωάννης Κιουρτσάκης, *Ο ατέλειωτος διάλογος της Ελληνικής ιστορίας. Ξαναδιαβάζοντας τον «Ερωτόκριτο» του Γιώργου Σεφέρη*

Μια νέα ανάγνωση της δοκίμης του Σεφέρη για τον *Ερωτόκριτο* είναι αποκαλυπτική όταν φωτίζεται τόσο από τη νεότερη ιστορική και φιλολογική έρευνα για το αριστούργημα του Κορνάρου, όσο και από το σύνολο του σεφερικού έργου. Πρώτα, γιατί αναδεικνύει τον πρωτοποριακό για την

εποχή της (1946) χαρακτήρα, που άνοιξε νέους δρόμους για την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου*. Προπάντων, όμως, γιατί αυτή η δοκιμή, αν συσχετιστεί με την ποίηση, τη δοκιμιογραφία και την επιστολογραφία του Σεφέρη, μας χαρίζει μίαν επίκαιρη προσέγγιση στον «ατέλειωτο διάλογο της ελληνικής ιστορίας»: διάλογο μεταξύ αρχαίας και νέας Ελλάδας, Ανατολής και Δύσης, προφορικότητας και εγγραμματοσύνης, αρχαϊσμού και νεωτερικότητας, θαύματος και τραγωδίας.

Σταματία Λαουμτζή & Ulrich Moennig, Διπλή ματιά: ο σκηνοθέτης ερμηνεύοντας, ο ερμηνευτής σκηνοθετώντας. Ο Μιχάλης Πιερής και ο *Ερωτόκριτος*

Ο Μιχάλης Πιερής έναν χρόνο πριν από τον ξαφνικό και πρόωγο θάνατό του δημοσίευσε ένα βιβλίο για τον *Ερωτόκριτο*, μια συναγωγή μελετών και άρθρων που είχαν συγγραφεί στο χρονικό διάστημα από το 2006 έως το 2019 και που έχουν οργανωθεί με τρόπο, ώστε να αποτελούν πλέον τα κεφάλαια μιας ενιαίας μονογραφίας. Στο οπισθόφυλλο του βιβλίου διαβάζουμε: «Η ερμηνευτική προσέγγιση που επιχειρείται σε αυτό το βιβλίο έχει τις καταβολές της σε μια διπλή εμπειρία του συγγραφέα. Προέρχεται από πολύχρονη μελέτη του *Ερωτόκριτου* σε πανεπιστημιακά μαθήματα και μεταπτυχιακά σεμινάρια, καθώς και από την εμπειρία δραματοποίησης και διδασκαλίας του έργου επί σκηνής».

Οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις του Μιχάλη Πιερή, εγγεγραμμένες στην παράδοση της λογοτεχνικής ερμηνείας του *Ερωτόκριτου*, συνδιαλέγονται δημιουργικά με πλήθος παλαιότερων μελετών, που έχουν αντικείμενο τις ιστορικές προϋποθέσεις της συγγραφής του έργου του Κορνάρου και που οι αναγνώστες της πιο πρόσφατης παραγωγής, ας πούμε από την έκδοση του Αλεξίου και μετά, μπορεί και να τις είχαμε ξεχάσει. Στην ανακοίνωσή μας επικεντρώνουμε συνοπτικά σε τρεις μελέτες, οι οποίες με τη σειρά τους εστιάζουν σε κάποια από τα κεντρικά πρόσωπα του *Ερωτόκριτου*: η πρώτη στον Πιστόφορο, το βασιλόπουλο από το Βυζάντιο, που οι γονείς της Αρετούσας θα τον επιθυμούσαν για γαμπρό τους («*Ερωτόκριτος vs Πιστόφορος*. Ιδεολογικές δομές στο έργο του Κορνάρου», σ. 19–49)· η δεύτερη στην Αρετούσα και στις μεταμορφώσεις της καθώς περνά ο χρόνος της ιστορίας («*Γραμμικός και κυκλικός χρόνος στον Ερωτόκριτο*», σ. 51–78 και Παράρτημα «Οι χρονικοί δείκτες», σ. 231–267) και η τρίτη στον *Ερωτόκριτο* και τις διάφορες μεταπλάσεις του συμπεριλαμβανομένου του *alter ego* του Χαρίδημου (με αφορμή τη μελέτη «Ο «Κρητικός» του Σολωμού και ο «Κρητικός» του Κορνάρου», σ. 151–163 και με υλικό παρμένο από περισσότερα μέρη του βιβλίου). Κατά τη διάρκεια της ανακοίνωσης θα σχολιάσουμε διαλογικά τις μελέτες και θα παρουσιάσουμε τις σκηνοθετικές επιλογές του Πιερή, ως συνέπεια της ερμηνευτικής του, που οδήγησαν στη δραματική διασκευή του *Ερωτόκριτου* για παράσταση από το Θεατρικό Εργαστήρι του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Τίνα Λεντάρη, Στης "ερωτιάς τη στράτα": συνέχειες, μεταπλάσεις και ανασηματοδοτήσεις της μυθιστορηματικής παράδοσης στον *Ερωτόκριτο*.

Η ανακοίνωση επιχειρεί την περαιτέρω εξέταση ερευνητικών ζητημάτων που είχαν θιγεί σε παλαιότερη μελέτη μου («*Τα βιβλία τσ' ερωτιάς*: από τη μεσαιωνική μυθιστορία στον *Ερωτόκριτο*»)· συγκεκριμένα αφορούν τη συνεξέταση του *Ερωτόκριτου* με αντιπροσωπευτικά έργα από την "ελάσσονα" μυθιστορηματική παραγωγή του ύστερου μεσαίωνα (π.χ. *Pierre de Provence, Paris et Vienne* κ.ά., και τις μεταφράσεις/μεταπλάσεις τους) καθώς και με έργα της "λογιότερης" μυθοπλαστικής παράδοσης του Μεσαίωνα που συνεχίζουν να διαδίδονται ή και να διασκευάζονται μέχρι τους πρώιμους νεωτερικούς χρόνους (π.χ. *Floire et Blanchefleur*). Η προσέγγιση δεν επιχειρεί εντοπισμό πηγών του *Ερωτόκριτου* (που άλλωστε αποτελεί θέμα πολυσυζητημένο), αλλά προσβλέπει σε μια γενικότερη θεώρηση της θέσης του κρητικού έργου μέσα στην ευρύτερη

ευρωπαϊκή παράδοση. Έμφαση θα δοθεί στην υιοθέτηση ή/και την ανασηματοδότηση παλαιότερων μυθιστορηματικών συμβάσεων, θεματικής και τόπων μέσα στα πολιτισμικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της πρώιμης νεωτερικότητας. Ενδεικτικά θέματα αποτελούν: η μετάπλαση του ιπποτικού ιδεώδους και της περιπέτειας, η επιβράβευση του αγνού νεανικού έρωτα, η σχέση με το είδος του roman idyllique και η διάχυση της ιδέας του ρομαντικού έρωτα σε ένα ευρύτερο κοινό, διαφορετικό από το παλαιότερο κοινό των μεσαιωνικών ελίτ.

Cristiano Luciani, Ο *Ερωτόκριτος* – μετάφραση στα ιταλικά και ζητήματα ποιητικής

Ένα αίσθημα ηθικής υποχρέωσης απέναντι στο έργο και τον συγγραφέα του με οδήγησε να προτείνω μια νέα ιταλική μετάφραση μετά από εκείνη που επιχείρησε ο Francesco Maspero το 1975. Μια ηθική υπόσχεση, διότι η Ιταλία, ως γνωστόν, υπήρξε η εστία όλων εκείνων των πολιτιστικών και πολιτικών παραγόντων που συνόδευσαν την ωρίμανση του *Ερωτόκριτου*, που πρωτοεκδόθηκε στη Βενετία το 1713, καθώς και πολλών άλλων έργων της κρητικής λογοτεχνίας. Από την Ιταλία έρχεται η πεζογραφική διασκευή του γαλλικού μυθιστορήματος *Paris et Vienne* του Pierre de la Cypède, το οποίο χρησίμευσε στον Κορνάρο για τη δομή του μυθιστορημάτος του, και στην Ιταλία ο ποιητής οφείλει τις ποιητικές υπερδομές που βοήθησαν να στολιστεί καλλιτεχνικά το υλικό (χάρη στα ποιητικά πρότυπα και τις πραγματείες που παρουσίασαν ο Δάντης, ο Πετράρχης, ο Αριόστο και ο Tasso). Η σύνδεση με την Ιταλία είναι πολύ στενότερη από ό,τι μπορεί κανείς να φανταστεί. Η ιταλική γλώσσα στη μετάφραση που προτείνουμε είναι σε κάθε περίπτωση ένα εργαλείο εξυπηρέτησης, που ρέπει κατά το δυνατόν προς την άμεση απόδοση του νοήματος που απορρέει από το βασικό στοιχείο του μονόστιχου στίχου ή, μάλλον, του δίστιχου (μιας και ο Κορνάρος, όπως πολλοί ποιητές που υιοθετούν τη ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία, συνέθετε το κείμενό του σε δίστιχα, όπως ο Δάντης συνέθετε το δικό του σε τρίστιχα)· για τον λόγο αυτό το ελληνικό κείμενο παραμένει αντικριστά της μετάφρασης, ώστε ο αμύητος αναγνώστης να έχει μια γεύση του ελληνικού κειμένου ενώ ο μυημένος αναγνώστης να μπορέσει να ελέγξει άμεσα την ποιότητα της μετάφρασης. Συνεπώς σε αυτή την προσπάθειά μας, επιλέξαμε να μεταφράσουμε το ποίημα σε πεζό λόγο, αλλά οργανωμένο κατά στίχους, οι οποίοι είναι απόλυτα εναρμονισμένοι με εκείνους του πρωτοτύπου (ενώ η μετάφραση του Maspero αριθμεί μερικές εκατοντάδες στίχους παραπάνω).

Νίκος Μαυρέλος, Οι μεταμορφώσεις του μυθιστορηματικού είδους από τον *Ερωτόκριτο* στο *Φιλοθέου Πάρεργα* του Νικόλαου Μαυροκορδάτου

Στην παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρηθεί η σύγκριση του μυθιστορηματικού κόσμου και η ταυτότητα του είδους σε δύο σημαντικά έργα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, τον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου και το *Φιλοθέου Πάρεργα* του Νικόλαου Μαυροκορδάτου. Με σχεδόν έναν αιώνα διαφορά, το πρώτο είναι ένα έργο γραμμένο σε δημώδη (αλλά εκλεπτυσμένη) γλωσσική μορφή που, αν και ανανεώνει την παράδοση, αποτελεί ταυτόχρονα και συνέχειά της, με το στοιχείο της περιπέτειας και τον αόριστο χρόνο ή το «θαυμαστό» να παίζουν σημαντικό ρόλο. Αντιθέτως, το δεύτερο, αν και γλωσσικά αρχαιοπρεπές, μας βάζει στο ρεαλιστικό εκ προθέσεως σύμπαν του μυθοπλαστικού κόσμου, με έμφαση στην απεικόνιση της Πόλης και της ψυχολογίας των ηρώων και με προσπάθεια ισορροπίας ανάμεσα στον δοκιμακό σοβαρό λόγο και την αινιγματική πλοκή σε σχέση με τους ήρωές του. Η σύγκριση των δύο έργων θα μπορούσε να αναδείξει τη μεταβατική φάση που περνά ο μυθοπλαστικός πεζός λόγος (η μυθιστορηματική γραφή συγκεκριμένα), η οποία θα συνεχιστεί καθ' όλο τον 18ο αιώνα.

Ulrich Moennig, Το λογοτεχνικό είδος του *Ερωτόκριτου* και η θεωρία των ειδών

Το θέμα του λογοτεχνικού είδους του *Ερωτόκριτου* του Βισσέντζου Κορνάρου πολλές φορές συζητιέται χωρίς την απαραίτητη θεωρητική πλαισίωση. Στην ανακοίνωσή μου έχω σκοπό να δώσω απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Πώς, μεθοδολογικά, ταυτίζει κανείς το λογοτεχνικό είδος, στο οποίο ανήκει ένα κείμενο; Και γιατί πιστεύουμε ότι καταλαβαίνουμε ένα κείμενο καλύτερα προσδιορίζοντας το λογοτεχνικό του είδος, τί συνεπάγεται η ταύτιση αυτή; Μελετώντας τα θεωρητικά μοντέλα διαπιστώνει κανείς ότι υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις στη θεωρία των λογοτεχνικών ειδών. Με αποτέλεσμα να αναρωτιέται κανείς αν η θεωρία των λογοτεχνικών ειδών είναι η ίδια για όλες τις λογοτεχνίες. Είναι, π.χ., η θεωρία των ειδών της βυζαντινής δημόδους γραμματείας η ίδια μ' αυτήν της κρητικής λογοτεχνίας της Αναγέννησης; Και τί μας λένε οι τυχόν διαφορές για τους πολιτισμούς που έχουν παραγάγει τα κείμενα;

Κωνσταντίνος Μπόμπας, Η πολυδιάστατη προοπτική της συλλογικής μετάφρασης του *Ερωτόκριτου* στα γαλλικά. Μεταφραστικές μνήμες και πολιτισμικές προβολές

Υπάρχουν μεταφραστικά εγχειρήματα όπου ένας πολυφωνικός διάλογος ανάμεσα σε πολλούς συνομιλητές ή συμμετέχοντες αποτελεί ενδεχομένως απαραίτητη συνθήκη για την πραγματοποίησή τους. Συχνά πρόκειται για έργα ενός περισσότερο ή λιγότερο απόμακρου παρελθόντος, των οποίων η γλώσσα θέτει δυσκολίες και η μορφή προκαλεί διαρκείς αναζητήσεις. Ο *Ερωτόκριτος* του Βισσέντζου Κορνάρου προφανώς ανήκει στην κατηγορία αυτών των κειμένων. Πράγματι, η λογοτεχνική ειδολογική του μορφή με την έντονη θεατρική διάσταση διαμέσου μιας χυμώδους γλώσσας συνυφασμένης, μεταξύ άλλων, με ένα βαθύ λαϊκό ύφος απαιτεί μια πολλαπλή μεταφραστική προσέγγιση. Η μετάφραση αυτού κειμένου, το οποίο κάποτε χαρακτηρίζεται ως αμετάφραστο προς μια άλλη γλώσσα, σημαίνει ότι ο μεταφραστής οφείλει να έχει ταυτόχρονα τις ιδιότητες ενός φιλόλογου, ενός εθνολόγου, ενός μουσικού, ενός σκηνοθέτη, ενός ηθοποιού κλπ. Θα ήταν ίσως δυνατό ένας μεταφραστής να συνδυάζει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, αλλά η λύση που προκρίθηκε για μια μετάφραση του *Ερωτόκριτου* στα γαλλικά ήταν εκείνη ενός ποιητή-μεταφραστή ο οποίος θα συνεργαζόταν με μια ομάδα μεταφραστών, ηθοποιών, φιλόλογων, σκηνοθετών *in situ* – προσθέτοντας με τον τρόπο αυτό την άμεση εμπειρία και γνωριμία του χώρου που δημιούργησε αυτό το έργο [βλ. Vitzentzos Cornaros, *Erotokritos*, μετάφραση Robert Davreu, José Corti, Paris 2007 (σε συνεργασία με την Λουίζα Μισάκου, Κλαίρη Μισσοτάκη, Κωνσταντίνο Μπόμπας)]. Η μετάφραση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Atelier Européen de la Traduction – Scène Nationale d'Orléans με τη συνδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Commission Education et Culture]. Στόχος αυτής της παρέμβασης είναι η προσέγγιση της προβληματικής σχετικά με αυτή τη μετάφραση καθώς και η κατά τεκμήριο ένταξή της σε ένα γαλλικό πολιτισμικό περιβάλλον.

Γιάννης Ξούριας, «Αυτή η φλόγα της καρδιάς» από τον *Ερωτόκριτο* στα φαναριώτικα στιχουργήματα και τραγούδια.

Τα φαναριώτικα στιχουργήματα/τραγούδια είχαν τεράστια απήχηση στον τουρκοκρατούμενο Ελληνισμό από τα μέσα του 18ου αιώνα και ιδίως κατά τις τελευταίες δεκαετίες πριν από την Επανάσταση. Δημιουργήθηκαν, τραγουδήθηκαν, καταγράφηκαν και διακινήθηκαν (χειρόγραφα αλλά και έντυπα) σε αστικούς πληθυσμούς, κυρίως της Κωνσταντινούπολης και των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών, περιοχές όπου κυριάρχησε το φαναριώτικο πολιτισμικό παράδειγμα. Δεν πρόκειται για ένα απολύτως ενιαίο σύνολο κειμένων από άποψη γλωσσική, μορφική, θεματική και ιδεολογική. Αλλά το στοιχείο που εμφανώς δεσπόζει και κατά κάποιον τρόπο συνέχει αυτήν την παραγωγή είναι το ερωτικό περιεχόμενό της. Κατά κανόνα πρόκειται για λυρικές συνθέσεις που

μιλούν για τον έρωτα και κυρίως για τους καημούς και τα πάθη του. Ο 18ος αιώνας, που γραμματολογικά και πολιτισμικά προσδιορίστηκε ως ο «αίώνας των Φαναριωτών», είναι και η εποχή που ο τυπωμένος *Ερωτόκριτος* κατακτά το πανελλήνιο κοινό του. Άραγε, συνομίλησε αυτό το μακρύ αφηγηματικό ποίημα της αγάπης με τα φαναριώτικα ερωτικά στιχουργήματα; Και αν ναι, πώς και πόσο; Στην παρούσα ανακοίνωσή γίνεται προσπάθεια να διερευνηθούν οι σχέσεις τους στους ποιητικούς τρόπους, τα θέματα και τις ιδέες.

Ειρήνη Παπαδάκη, *Della magia d'amore*: η περί έρωτος πραγματεία του Guido Casoni και η ποίηση των Κορνάρων

Ο Βενετός λόγιος Guido Casoni (1561-1642), ο οποίος υπήρξε μέλος της Ακαδημίας των Stravaganti, συνέγραψε μεταξύ άλλων μια πραγματεία με τίτλο *Della magia d'amore* (*Περί της μαγείας του έρωτος*), που δημοσιεύτηκε στη Βενετία το 1591. Εμπνευσμένος από τον εγκυκλοπαιδισμό της εποχής του, ο Casoni μελετά τις επενέργειες του Έρωτα στα πεδία της μεταφυσικής, της φυσικής, της αστρολογίας, της μουσικής, της γεωμετρίας και της αριθμητικής. Η αποδεικτική του λογική βασίζεται εν μέρει σε επιλεγμένα χωρία λυρικών, επικών και ποιμενικών ποιημάτων. Το έργο διαλέγεται με τον νεοπλατωνισμό της Αναγέννησης, υιοθετώντας ως πρότυπα το πλατωνικό *Συμπόσιο* και το *De Amore* του Marsilio Ficino. Στις άμεσες πηγές του συγκαταλέγονται επίσης η *Theologia platonica* του Ficino, τα σχόλιά του στον *Τίμαιο*, η μετάφρασή του του *Περί μυστηρίων* του Ιαμβλίκου, τα *Heptaplus*, *De hominis dignitate* και *Commento sopra una canzone d'amore di Girolamo Benivieni* του Pico della Mirandola, το *Libro de natura de amore* του Mario Equicola και το *Dialoghi d'amore* του Leone Ebreo. Τα νεωτερικά στοιχεία που έχουν ενταχθεί στην παράδοση αυτή στα τέλη του 16ου αιώνα, υπό τη βαριά σκιά της Αντιμεταρρύθμισης, αλλά και λόγω της αναδιοργάνωσης της επιστημονικής σκέψης, είναι διακριτά στο κείμενο του Casoni. Προτιθέμεθα να εξετάσουμε εάν τα στοιχεία αυτά, καθώς και οι επιβιώσεις της προγενέστερης νεοπλατωνικής παράδοσης, θα μπορούσαν να ερμηνεύσουν ορισμένες ιδεολογικές τάσεις και ποιητικές επιλογές του Βιτσέντζου και του Ανδρέα Κορνάρου.

Βασίλης Παπαδόπουλος, Πόλεμος και ειρήνη στον *Ερωτόκριτο*. Ένας κώδικας τιμής που χάθηκε.

Από τη μελέτη των πολεμικών σκηνών στον *Ερωτόκριτο*, αλλά και των τρόπων διαπραγμάτευσης μεταξύ των εμπόλεμων, παρατηρούμε πόσο μεγάλος ήταν ο σεβασμός όλων των μερών προς βασικές αρχές που καθόριζαν τον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου αλλά και επίτευξης της ειρήνης. Πολύ περισσότερο που οι αρχές αυτές και οι κανόνες ήταν ακόμα εθιμικοί, δεν είχαν δηλαδή καταγραφεί σε διεθνείς συμβάσεις όπως έγινε αργότερα. Παρόλη την αγριότητά του, ο πόλεμος διατηρούσε την εποχή εκείνη δείγματα ευπρέπειας. Η εξέλιξη της ανθρωπότητας οδήγησε στην αποκήρυξη του πολέμου και της βίας, ως τρόπου επίλυσης των διεθνών διαφορών. Όσο όμως οι κανόνες καταγράφονταν σε διεθνή υποχρεωτικά κείμενα, τόσο εξασθένιζε η ευπρέπεια αυτή που παρατηρούμε στον *Ερωτόκριτο*. Το σημερινό δίκαιο του πολέμου, ή ανθρωπιστικό δίκαιο, εξειδικεύει τα όσα στον *Ερωτόκριτο* φαίνεται να πηγάζουν από τον κοινό νομικό και από πανάρχαιες συνήθειες. Η μαζική και βάρβαρη παραβίασή τους, τέσσερις αιώνες αργότερα, θέτει καθαρά το θέμα της προόδου της ανθρωπότητας σε ένα θεμελιώδες ζήτημα.

Δημήτρης Παραδουλάκης, Από το εκκλησιαστικό κήρυγμα στην ποιητική τέχνη: Κύριλλος Λούκαρις και Βιτσέντζος Κορνάρος

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η επιστημονική προσέγγιση δύο ξεχωριστών αλλά επικοινωνούντων γραμματειακών ειδών, της ελληνορθόδοξης δημόδους ομιλητικής (εκκλησιαστικής ρητορικής) και της νεοελληνικής δημόδους ποίησης, στον πρώιμο 17ο αιώνα. Στόχος της προσέγγισης αποτελεί η εξέταση και ο εντοπισμός κοινών ιδεολογιών, τάσεων και θεματολογίας, ρητορικών σχημάτων και μοτίβων, αλλά και οι ιδιαιτερότητες με τις οποίες τα δύο είδη ενσωματώνουν, προσαρμόζουν και αναδεικνύουν τους παραπάνω ιδεολογικούς και εκφραστικούς κώδικες. Η μελέτη βασίζεται σε δύο αντιπροσωπευτικά δείγματα γραφής της συγκεκριμένης περιόδου: για την ομιλητική, στις *Διδασχές* του Κύριλλου Λούκαρι· για την ποίηση, στον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου. Η συγκριτική εξέταση του «Κορναρικού» έργου στο σύνολό του και του διασωθέντος σώματος των ανέκδοτων «Λουκάρειων» ομιλιών στοχεύει στην ανάδειξη του ιδεολογικού, φιλοσοφικού και ηθικού στίγματος με το οποίο οι δύο λόγιοι Κρητικοί – ο Λούκαρις με την ιδιότητα του κληρικού, ο Κορνάρος με εκείνη του ποιητή – προσέγγισαν και ερμήνευσαν κεντρικά ζητήματα που απασχόλησαν τους πνευματικούς κύκλους της πρώιμης νεότερης περιόδου: α). την τάξη και τη φύση των εγκοσμίων και υπερκοσμίων· β). τη θέση του ανθρώπου, τα γνωρίσματα και τα όρια της ανθρώπινης φύσης· γ). τις ανθρώπινες δυνατότητες (λογική ικανότητα, γνώση και σοφία, επιθυμία, ελεύθερη βούληση κλπ.)· δ). τις πνευματικές αρετές και τους κώδικες ηθικής (σύνεση, φρόνηση, δικαιοσύνη, ανδρεία, τιμή, υπομονή κλπ.), τη διαχείριση των παθών και των σφαλμάτων· ε). την έννοια του χρόνου, τη μεταβλητότητα των πραγμάτων, τον φόβο του θανάτου και τον ρόλο της τύχης και της Μοίρας. Παράλληλα, η μελέτη εστιάζει συγκριτικά σε κάποια κεντρικά φραστικά και εκφραστικά μοτίβα τα οποία ο Λούκαρις και ο Κορνάρος επιστρατεύουν στον λόγο τους, ώστε να διαπιστωθούν πιθανοί κοινοί τόποι και ιδεολογικές βάσεις, αλλά και διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο: α). στην εικόνα της φύσης, της τέχνης, του ανθρώπινου σώματος και της ασθένειας· β). σε εμπειρίες που προέρχονται από τη σύγχρονη τους καθημερινή ζωή· γ). στη χρήση προσωποποιήσεων, παρομοιώσεων, αντιθέσεων και μεταφορών και στις αποδόσεις τους στα δύο δείγματα. Μέσω της συγκριτικής ανάδειξης των καταστατικών αρχών που συγκρότησαν τον κηρυγματικό λόγο του Λούκαρι και τον ποιητικό κόσμο του Κορνάρου, η παρούσα μελέτη ευελπιστεί να προσθέσει έναν ακόμη δρόμο για την ερμηνεία και τον προσδιορισμό της λογοτεχνικότητας του *Ερωτόκριτου*.

Μαρία Πάσσου, Αναζητώντας το ποιμενικό αποτύπωμα του *Ερωτόκριτου*

Οι έρευνες για τον *Ερωτόκριτο*, τις τελευταίες δεκαετίες, προσδιορίζουν ως βασικό του πρότυπο το προβηγκιανό ιπποτικό μυθιστόρημα *Paris et Vienne*, ενώ υποδεικνύουν και τη στενή σχέση του με το νεωτερικό ιταλικό *romanzo Orlando furioso* του Ariosto και άλλες ακόμη πηγές. Το φάσμα των επιδράσεων γίνεται αρκετά μεγάλο, καθώς ο πλούτος των αναφορών -κλασικών και νεότερων- και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας, αφηγηματικός και δραματικός, του κορναρικού ποιήματος επιτρέπουν τον εντοπισμό συγκλίσεων με έργα έξω από τα όρια του ενός γένους.

Με αφετηρία επεισόδια στον *Ερωτόκριτο*, όπως του Χαρίδημου (στο Β' Μέρος) ή του αφηγούμενου Κριτίδη (στο Ε' Μέρος) και άλλα, που καταχωρίζονται σε ό,τι οι μελετητές ονομάζουν ποιμενικό τρόπο (*pastoral mode*), εξετάζουμε τις ενδεχόμενες επιρροές από το σύγχρονο ποιμενικό δράμα και πιο συγκεκριμένα από τον *Aminta* του Tasso και το *Pastor fido* του Guarini (του όψιμου 16ου αιώνα). Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη συνεξέταση του *Ερωτοκρίτου* με το δεύτερο από τα αυτά, εκτιμώντας ότι έχει νόημα να προηγηθεί, δεδομένου ότι το *Pastor fido* στάθηκε δημοφιλέστατο και αφετηρία συζητήσεων κι απομιμήσεων μέσα κι έξω από την Ιταλία.

Το πρώτο επίπεδο στο οποίο παραβάλλονται τα δύο έργα αφορά στον τρόπο επιλογής, διευθέτησης και ανάπτυξης της ύλης τους. Εδώ χρειάζεται να αναφερθεί αφενός το θεωρητικό έργο

του Guarini που, με μοντέρνα ματιά, επαναπροσδιορίζει την αριστοτελική ενότητα της μιας πράξης και αναβαθμίζει την τέρψη ως σκοπό της ποίησης, αφετέρου η πρακτική εφαρμογή του στον *Pastor fido*, με δραματουργικές επιλογές που δημιουργούν φυγόκεντρα επεισόδια στον μύθο και ποιητικές λύσεις που πυροδοτούν τη νοητική εγρήγορση, την ήρεμη χαρά και την ψυχαγωγία. Η θεωρία και πράξη του Ιταλού ποιητή ελέγχονται για ενδεχόμενες αντιστοιχίες στον *Ερωτόκριτο*.

Το δεύτερο επίπεδο στο οποίο συνεξετάζονται τα δύο έργα αφορά στη διάρθρωση του κεντρικού μύθου, την ιστορία αγάπης. Εδώ στεκόμαστε στο ότι ο Guarini τοποθετεί τους ερωτευμένους πρωταγωνιστές σε μια παρηκμασμένη Αρκαδία, όπου έχει εκλείψει η έννοια της αφοσίωσης, γι' αυτό και εκδηλώνονται συμφορές εξαιτίας της εγκατάλειψης των θεών. Σε αυτό το περιβάλλον το σμίξιμο των ερωτευμένων είναι για κοινωνικούς λόγους αδύνατο. Κατά την εξέλιξη της δράσης η πίστη των ερωτευμένων και ιδιαίτερα του νέου άνδρα (που δοκιμάζεται ακόμη και στον θάνατο) αίρει την θεική δυσαρέσκεια, επαναφέρει στην Αρκαδία τον «χρυσό αιώνα» και λυτρώνει ταυτόχρονα ζευγάρι και πολίτες απ' όλα τους τα δεινά. Η «έλλειψη πίστης» στην Αθήνα, όπως δηλώνεται από τον αφηγητή στο Α' Μέρος του *Ερωτοκρίτου* και η σύνεση των «παλαιών καιρών» στον λόγο του Πεζόστρατου, στο Γ' Μέρος, αποτελούν την αφετηρία για να αναζητηθούν και να παρουσιαστούν ίχνη της βασικής δομής του *Pastor fido* στον σχεδιασμό του.

Οι συγκλίσεις των δύο έργων φέρνουν την κρητική σύνθεση στο φάσμα επίδρασης ενός ακόμη συμβολικού ιταλικού έργου, μάλιστα με ειδικό φορτίο κριτικής. Οι ίδιες μπορούν να αξιοποιηθούν στη συνέχεια σε ερμηνευτικές απόπειρες του *Ερωτοκρίτου* ή υποθέσεις διαλόγου του Κορνάρου με τον ομότεχνό του στο διακείμενο.

Μαρίνα Ροδοσθένους Μπαλάφα, Τα σχήματα του οξύμωρου και του παραδόξου στον *Ερωτόκριτο* του Κορνάρου

Η παρούσα μελέτη θα επιχειρήσει να εντοπίσει και να ορίσει τη λειτουργία και τη θεματική δύο σχημάτων λόγου στον *Ερωτόκριτο*, του οξύμωρου και του παραδόξου, τα όρια των οποίων διαθέτουν ρευστές πτυχές και δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά από την έρευνα. Αφού σχολιαστούν οι κατηγοριοποιήσεις αυτών των δύο σχημάτων, θα σχολιαστούν με βάση το ήθος του ήρωα από τον οποίο διατυπώνονται κάθε φορά στο έργο. Τέλος, θα αναλυθούν τα δύο σχήματα με άξονα τη γενικότερη ποιητική του Κορνάρου, όπως και τη φιλοσοφική θεώρηση του έργου αλλά και της εποχής από την οποία αντλεί ο συγγραφέας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

Έρρικα Ανδρουλάκη, υποψήφια δφ. ΕΚΠΑ, e-mail: errika.androul@gmail.com
Παναγιώτα Βασιλάκη, υποψήφια δφ. ΕΚΠΑ, e-mail: pvasilaki@phil.uoa.gr
Ευριπίδης Γαραντούδης, καθηγ. ΕΚΠΑ e-mail: egaran@phil.uoa.gr
Tudor Dinu, καθηγ. Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου e-mail: t_dinu@yahoo.com
Αθανάσιος Ζαγκότης, δφ., σκηνοθέτης, e-mail: nasoszagotis@gmail.com
Στέφανος Κακλαμάνης, καθηγ. ΕΚΠΑ, e-mail: stkaklamanis@phil.uoa.gr
Ιωάννης Κιουρτσάκης, συγγραφέας, e-mail: kiourtsakis@gmail.com
Σταματία Λαουμτζή, ΕΔΙΠ Πανεπιστήμιο Κύπρου, e-mail: stamatia@ucy.ac.cy
Τίνα Λεντάρη, καθηγ. ΕΚΠΑ, e-mail: tlendari@phil.uoa.gr
Cristiano Luciani, καθηγ. Πανεπιστήμιο Ρώμης Tor Vergata, e-mail: cluciani@inwind.it
Νίκος Μαυρέλος, καθηγ. Πανεπιστήμιο Θράκης, e-mail: nmavrelo@helit.duth.gr .
Ulrich Moennig, καθηγ. Πανεπιστήμιο Αμβούργου, e-mail: ulrich.moennig@uni-hamburg.de
Κωνσταντίνος Μπόμπας, καθηγ. Πανεπιστήμιο της Lille, e-mail: constantin.bobas@univ-lille.fr
Γιάννης Ξούριας, καθηγ. ΕΚΠΑ, e-mail: yxourias@phil.uoa.gr
Ειρήνη Παπαδάκη, καθηγ. Πανεπιστήμιο Κύπρου, e-mail: eirini.papadaki73@gmail.com
Βασίλης Παπαδόπουλος, πρέσβης, συγγραφέας, Γενικός Γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας, e-mail: vassilis.p29@gmail.com
Δημήτρης Παραδουλάκης, μεταδιδακτορικός φοιτητής, Πανεπιστήμιο Αμβούργου, e-mail: dimitrisparadoulakis@gmail.com
Μαρία Πάσσου, εκπαιδευτικός, δφ. Παν/μίου Κρήτης, e-mail: passoumar@gmail.com
Μαρίνα Ροδοσθένους Μπαλάφα, καθηγ. Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, e-mail: rodosthenous.m@unic.ac.cy

